

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ГРАНИЧНИТЕ СТОЙНОСТИ НА НОМИНАЛНАТА ЗОНА И НА ЗОНАТА НА НИВАТА ЗА СИГУРНОСТ

проф. д-р Евгени Манев

„Университет по библиотекознание и информационни технологии“
Факултет „Информационни науки“, Катедра „Национална сигурност“
e.manev@unibit.bg

CONCEPT FOR DETERMINING VALUES OF NOMINAL AND SECURITY ZONES

Prof. Evgeni Manev Ph. D.

University of library studies and Information Technologies, Faculty of Information
Science, National Security Department, Sofia, Republic of Bulgaria
e.manev@unibit.bg

Резюме: Статията е следващия етап от развитието на „Общата теория за сигурността на организацията“. Някои от ключовите моменти от тази теория, като напр. проблема за дефиниране на сигурността, основна роля и функции на сигурността в организацията и зоните (областите) и нивата (величини) на сигурността са изследвани в предишни статии и вече са публикувани. Настоящата статия разработва концепция за това как граничните стойности на зоните и нивата на сигурност могат да бъдат дефинирани. По този начин ще продължи развитието на „Общата теория за сигурността на организацията“.

Abstract: The article is next stage of „General security theory“ development. Some of key points of that theory such as a problem of definition of security, a main role and functions of security at organization and zones (areas) and levels (magnitudes) of security were researched in previous articles and have already been published. The current article develops a concept about how boundaries of nominal functional zone and of security zone have to be defined. In that way the theory of organizational security will be further developed.

В статията „Зони и нива на сигурност – хипотези“¹ са изведени четири хипотези, свързани с характерните точки на зоните и нивата на сигурност при функциониране на организацията². За изследване и определяне на концептуалния подход за определяне на граничните точки на зоните и нивата на сигурност в организацията е целесъобразно и необходимо да се докажат някои от тези хипотези.

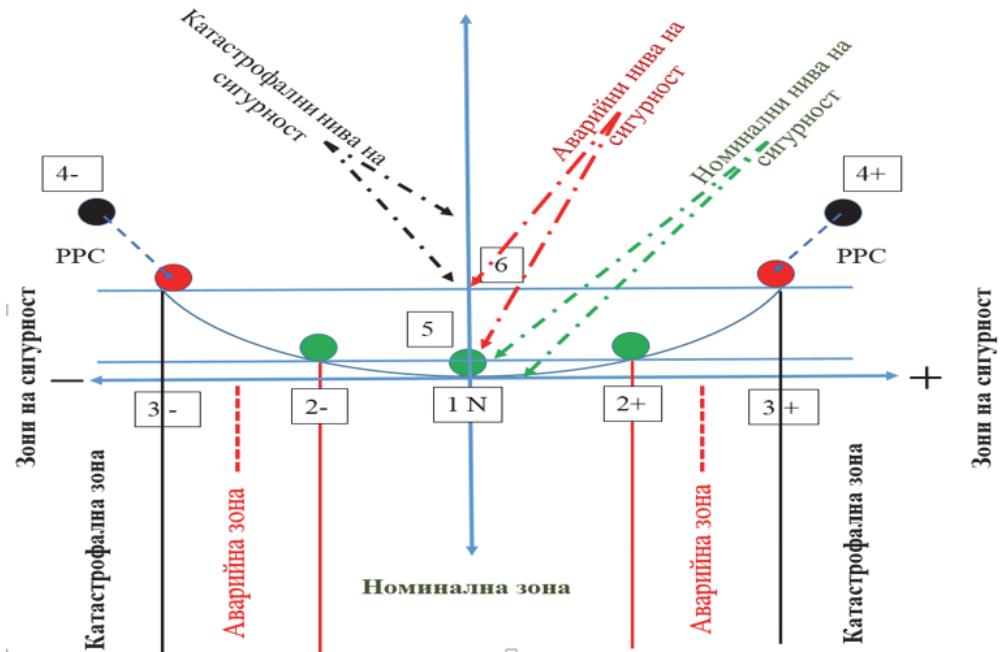
¹ Манев, Е., Зони и нива на сигурност – хипотези, доклад изнесен НК с международно участие, ВСУ, 2019 г.

² В статията под понятието организация се разглежда изкуствена социална организация като сложна социална система, която има динамика на собственото функциониране в динамична вътрешна и външна среда.

Хипотеза 1. Ако плановата точка на функциониране на организацията (държа-вата, нейния организационно-функционално-архитектурно-културен модел) е разче-тена да бъде в равновесната си точка (т. 1N, Фиг.1), то тя ще функционира устойчиво в рамките на номиналната зона (Фиг.1, диапазона между точките 2- и 2+).

При процесите на планиране на създаване на изкуствена организация за постига-не на поставените организационни цели априорно приемаме, че планиращите органи (или предприемачи) които ще създават новата организация отговарят на следните постулати:

1. Имат необходимите теоретични знания и достатъчен практически опит по ор-ганизационно строителство в специфичната област на функциониране на организа-цията³.

Фиг. 1. Зони и нива на сигурност

2. Спазени са всички известни теоретични закономерности и коректно са прило-жени в организационно-функционално-архитектурно-културния модел на организа-цията – Фиг. 2.

3. Приложени са поне основните закономерностите на теорията на сложните социални системи в организационния модел.

4. Организационните цели са подбрани коректно спрямо обективните условия, по-важи от които са: външната среда, в която организацията ще функционира; вътреш-ните условия на организационната среда включително и наличие на необходимия квалифициран личен състав, който ще работи в организацията и др.

5. Познават се отлично и са приложени в организационния модел всички специфични теоретични знания за спецификата на организацията.

³ Наричан за краткост по-нататък – организационен модел.

Базирайки се на посочените по-горе постулати следва да се очаква, че планиращите организационния модел са приложили изискването точката (режима) на нормално функциониране да е в точката на равновесно положение на системата – т. N, Фиг. 1. Това изискване произтича от закономерното свойство на системата да се стреми самостоятелно към равновесната си точка при отклонение от нея независимо по какви причини става това. Следва да отбележим, че на практика тази точка може да съвпада абсолютно точно с теоретично разчетената точка на функциониране, в която системата на организационния модел се намира в равновесното си положение на функциониране. Това е възможно най-добрия случай. На практика поради много обективни причини тази идеална точка на функциониране на системата е недостижима поради редица обективни обстоятелства, по-важни от които са:

- Недостатъчно теоретично знание на съвременния етап за определяне с абсолютна точност теоретичната точка на равновесно положение на сложната социална система – модела на организацията в това число и държавата като такава.

- При положение, че има точни теоретични научни знания и базирани на тях разчети, които да определят равновесната точка на функциониране, съществува невъзможност на дадения етап на планиране на организационния модел да се постигнат тези разчетни теоретични стойности за функциониране на организацията в равновесната точка на практика поради различни обективни причини които могат да се обединят поне в две основни групи: несъвършенство в технологичното оборудване и техническите производствени системи или недостатъчна квалификация на организационния персонал както на производствено така и на управленско ниво.

От посочените по-горе изводи следва, че равновесната точка на функциониране на организационния модел може да съвпада с теоретичната или да има известна разлика от нея. Приемаме и в двата случая тази точка за точка, в която системата функционира в равновесно състояние. Този подход на планиране на организацията съответства на изискванията на научния подход защото удовлетворява изискванията на закона на системите за работа в равновесно положение.

Посочените по-горе обстоятелства неизбежно водят до приемане на точка на функциониране на организационния модел, която да е възможно най-близо до съществуващата теоретична равновесна точка на функциониране на модела, която точка ще обозначим с N – точка на равновесното функциониране на системата. На практика и на теория постоянното поддържане на работния режим на организацията в тази точка е невъзможно поради динамиката на вършените и външните условия на средата. Следователно точката на теоретичното равновесно функциониране на организационния модел се характеризира със следните особености:

- Тя съвпада или е възможно най-близо до оптималната точка на функциониране на организацията.

- В тази точка организацията функционира с най-висока степен на ефективност.

- В тази точка нивото на сигурност на организацията е възможно най-високо.

Въпросът за определяне на граничните стойности на отклоненията от стойността N в рамките на които организацията функционира с необходимата ефективност, удовлетворяваща необходимото ниво на сигурност е от важно теоретично и практическо значение. В този контекст използваме хипотезата, че ефективността на работа на организацията и нейното ниво на сигурност са в *права пропорционална зависимост*⁴.

⁴ Манев, Е., Зони и нива на сигурност – хипотези, Сборник с доклади от Международен пътуващ семинар на УниБИТ на тема: „Съвременни измерения на европейското образователно пространство“, Българо-австрийски културни общувания, Виена, Австрия, 26-31 май 2019, ISSN: 2367-7988

• Очевидно за да функционира една система в *оптималната* си точката с най-висока ефективност се изискват максимални усилия и ресурси, максимално натоварване на технологичните и човешки ресурси. Този режим на работа не може да се използва като постоянен режим. Следователно, трябва да се определи друга точка на функциониране на системата, която да позволява продължителен и непрекъснат постоянен режим на функциониране на системата. Този режим не дава максимално възможните резултати от функционирането и затова неговото определяне е от жизнена важност за организацията. Той трябва да отговаря на много изисквания по-важните от които са:

- Да осигурява необходимото ниво на сигурност на организацията.
- Да осигурява постоянен непрекъснат режим на работа на организацията с приемливо напрежение на процесите в нея.
- Да осигурява приемливо най-високо ниво на ефективност.
- Да осигурява постигане на изискванията на собствениците на процесите относно количеството и качеството на произвежданата продукция в организацията.
- Да осигурява задоволяване на очакванията на работещите в организацията.
- Да осигурява необходимата конкурентоспособност на организацията.

Постигането на тези основни изисквания е трудна задача за планиращите организационния модел. Затова прилагането на научния подход – теоретичните модели и закономерности е задължителен, а там където това е невъзможно следва да се използват емпиричните знания от практиката на членовете на планиращия орган или на специалисти-консултанти в отделните направления.

Така определената точка на функциониране определяме като номинална точка на функциониране. На концептуално ниво за практически цели на организационното строителство можем да използваме известни практики прилагани в много технологични системи. Основание за това е че системите – социални и природни (несоциални) се подчиняват на едни и същи обективни закономерности.

За целта съпоставяме максималния режим на работа (функциониране) на технологичните системи с максималния режима на работа на социалните системи (организациите). При този режим има максимално напрежение на работните процеси и системи, максимална производителност и максимална ефективност. Но този режим има ограничение в непрекъснатата продължителност на работа превишаването на което води до повреда в системата. За недопускане на такъв случай се въвежда ограничение във времето на работа на системата в този режим. Поради това за организационните цели трябва да се въвежда разчетен период от време за което организацията може да функционира с максимално възможното напрежение с цел не допускане негативни процеси в нея, които могат да доведат до необратимо вредни последици. Въвеждането на ограниченията зависи от много фактори, като по-важните от тях са:

- Спецификата на организационната функция (функции). Колкото тези функции са по-сложни, ресурсоемки, трудоемки и с по висока степен на рискове в работните процеси толкова по-кратък следва да е периода на работа в този максимален режим.
- Спецификата на динамиката на външната организационна среда. Известно е, че социалните организации са отворени системи, които си осигуряват необходимите ресурси за функциониране от нея. Следователно тези възможности ще имат важно значение за лимитиране на времето за функциониране с максимално напрежение на организацията.
- Спецификата на професионалната квалификация и мотивация на личния състав на организацията имат важно значение за определяне продължителността на непрекъснатост на функциониране на организацията с максимално натоварване.

Разчетите на максимално допустимото напрежение на функционалните процеси в организацията е основа за по-нататъшните разчети на другите режими на работа а от там и на обхвата на зоните и нивата на сигурност в нея.

Определянето на непрекъснат режим на функциониране на организацията изисква да се определят, на концептуално ниво много важни параметри на функционално напрежение на ресурсите, включително и човешките.

Фиг. 2. Организационно-функционално-архитектурно-културния модел на организацията

Тук отново можем да почерпим емпиричен опит от технологичните системи. Продължителния режим на работа та повечето такива системи е около деветдесет и четири процента от максималния режим на работа, който се прием за сто процентова натоварване на системата. Този режим се нарича номинален режим на работа. Следователно удачно е да се приеме, че номиналния режим на работа на организацията трябва да бъде при функционално напрежение на организацията като цяло около стойност равна на деветдесет и четири процента от максималното напрежение на функциониране на системата. Този режим е удачно да се нарича *номинален режим на функциониране*. Той се характеризира със следните по-важни особености:

- Осигурява голяма продължителност на функциониране на организацията, практически без ограничения във времето на нейното съществуване.
- Осигурява необходимата за собствениците на организационните процеси удовлетвореност от количеството и качеството на произведената продукция.
- Осигурява възможното достатъчно и най-високо ниво на сигурност на организацията, което тя може да си позволи.
- Осигурява необходимото най-високо ниво на удовлетвореност на участниците в работните процеси от гледна точка на трудовото напрежение и продължителност на служебните ангажименти.
- Гарантира баланс на интересите на акционерите на организацията и служителите в нея.

На следващо концептуално ниво следва да се определи абсолютната стойност на допустимите отклонения от номиналната стойност на функциониране на организацията. За целта отново ще интерпретираме принципи от емпиричен опит в технологичните системи. Според спецификата на системите, абсолютните стойности на допустимите отклонения от абсолютната номинална стойност на дадения параметър може да е различна. Тази стойност обикновено се измерва в проценти от номиналната стойност. В нашия случай можем да я означим с dN , което отклонение може да е в посока на превишаване на стойността на номинала – $1N$ или обратно – намаляване на стойността на номинала. По този начин се получава диапазона в който може да варира номиналната стойност. За допустимите абсолютни стойности на отклоненията от номиналната стойност могат да се изведат много изисквания, които зависят от спецификата на конкретната система, като по-важните от тях са:

- dN е абсолютната допустима максимална стойност, която може да приема промяната на номиналната стойност $1N$ на системата.
- dN може да е симетрична величина на нарастване ($+dN$) или намаляване на номиналната стойност ($-dN$).
- В зависимост от спецификата на алгоритмите на работа на системата, допустимите стойности на отклонение на абсолютната стойност на номинала ($+dN$) и ($-dN$) могат както да имат еднаква абсолютна стойност, така и различна.
- Диапазона на стойностите, в който може да се вмести стойността на номинала $1N$, заключен между граничните стойности ($1N - dN$) и ($1N + dN$) формира номиналната работна зона – стойностите, които може да приема номиналният параметър на системата.

В обхвата на номиналната зона, стойностите на номиналният параметър на $1N$ трябва да осигуряват много изисквания към работата на системата, които силно зависят от нейната специфика и корелационните и взаимоотношения с другите системни единици. По-важните изисквания са:

- Количеството и качеството на произведения продукт от системата трябва да осигурява изискванията (стандартите) на както на акционерите така и на собствениците на процесите в организацията при промяната на номиналната стойност в целия обхват на номиналната зона.
- При отклонение на текущата номинална стойност на номинала $1N$ ще се променя ефективността на функциониране на системата в посока на понижение спрямо функционирането ѝ в номиналната точка $1N$.
- Ефективността на функциониране на системата ще е по-ниска ще по-ниска в граничните стойности, т.е. в т. ($1N - dN$) и ($1N + dN$).
- Ефективността на функциониране на системата в крайните гранични точки на номиналната зона – ($1N - dN$) и ($1N + dN$) може да е еднаква, но може да е различна. Това зависи от много фактори, по-важни от които са: алгоритъма за работа на системата; дали допуски на отклонение от номинала е симетричен но с различен знак или не е симетричен, като е също с различен знак. Т.е. диапазона на номиналната зона може да се определя от крайни точки ($1N - dN$) и ($1N + bN$), когато допуските в положителната и отрицателна посоки на промяна на номиналната стойност имат различни абсолютни стойности.
- Количеството и качеството на произведения продукт от системата в крайните гранични точки на номиналната зона – т. (-2) и т. ($+2$), Фиг. 1 е с по-ниски стойности и качество спрямо това в т. $1N$, но то трябва задължително да удовлетворява минималните изисквания на акционерите на организацията и собствениците на процесите

в нея. Именно тези изисквания имат определящата роля за крайните (граничните), приемливи стойности на номиналната зона.

Посочените по-горе основни концептуални изисквания за диапазона на номиналната зона, в която трябва да се разполага номиналната стойност определят и диапазона на номиналните стойности на нивата на сигурността. Това е така поради следните основни изисквания:

- При определяне на граничните стойности на номиналната зона планиращия орган трябва задължително да се съобразява с ефективността на работа на системата в тези точки. От друга страна ефективността на работа в тези точки е право пропорционално свързана с новото на нейната сигурност. Следователно сигурността на системата е по-ниска в граничните стойности на номиналната зона, което трябва да се отчита също.

- При планирането на организационния модел освен посочените горе изисквания за количеството и качеството на произвеждания продукт в граничните точки на номиналната зона трябва да отчита и нивото на сигурност на организацията. Ако разчетите показват, че граничната стойност на номиналната зона не осигуряват необходимото ниво на сигурност предявено от акционерите на организацията и собствениците на процесите в нея, то диапазона на номиналната зона следва да се стесни в посока към номиналната стойност, т. 1N. до тогава докато се осигури необходимото ниво на сигурност на организацията.

- При планирането на организационния модел трябва да се търси и намира баланса между изискванията за количеството и качеството на произвеждания продукт и сигурността на организацията предявени от акционерите в организацията и собствениците на процесите в нея.

От посочените по-горе анализи и направените изводи могат да се изведат по-важните характеристики на функциониране на организацията в номиналната зона, както следва:

- В рамките на номиналната зона организацията функционира в устойчиви режими.

- Количеството и качеството на произведения продукт удовлетворява стандартите на акционерите и собствениците на процесите в организацията.

- Организацията се намира в обхвата на номиналната зона на сигурност.

- Организацията функционира достатъчно ефективно.

- Номиналната точка на функциониране на организацията практически съвпада или е максимално близо до равновесната точка на функциониране на модела на системата на организацията разглеждана като сложна система.

- В рамките на номиналната зона на функциониране на организационната система се изпълнява естествен закон на системите за самостоятелно завръщане в равновесната точка на функциониране на системата, т.е. в т. 1N, Фиг. 1 при отклонения от нея в рамките на зоната по каквато и да е причина.

Дотук бяха разгледани основни изисквания за дефиниране на най-важните характеристики на номиналната зона за функциониране на организационния модел както и концептуални положения за дефиниране на граничните стойности на самата зона. От което може да се направи извода, че това са важни теоретични обобщения и изводи, които са свързани с организационното планиране и строителство.

Освен това, планираната по този концептуален модел изкуствена организация ще работи в съответствие с обективните естествени закони на системите, което означава, че тя ще е толкова по-ефективна колкото по-добре са създадени теориите за конкретния организационен модел и колкото технологичните възможности имат по-високи възможности за доближаване на практическите им способности до теоретическите изисквания.

Литература:

1. Манев Е. и др., Security zones, University of Economics and Innovations in Lublin and Free University of Varna, НК „Право и сигурност“, ВСУ, 23-24 юни, 2017, Globalization, the State and the Individual, Index Copernicus International 2(14) 2017, International Scientific Journal, p. 31-40, ISSN 2367-4555
2. Манев, Е., Сигурността – измерване, Сборник – I част Юбилейната международна научна конференция на тема „Сигурност и икономика в несигурния свят – дилеми и предизвикателства“, 7 декември 2018 г., ISBN 978-619-7343-24-3
3. Манев, Е., Определение за сигурност – организационнокултурен подход, Бургаски свободен университет, Център по юридически науки, том XXIII 2016, стр. 262-274, ISSN 1311-3771
4. Нейкова, Мария. Гражданското общество – фактор за сигурността в държавата. Монография, Авангард Прима, 2018, ISBN 978-619-239-071-6
5. Казаков, К., Стратегическо управление на информационните услуги в сигурността, Софттрейд, С., 2019, ISBN 978-954-334-220-4
6. Илиева, Диана. Лингвокултурология и сигурност – парадокс или взаимозависимост, Статия, //Научна конференция с международно участие „Право и Интернет“ Бургас, ВСУ, Юридически сборник, 2016, с. 318-329, ISSN 1311-377